

KANT VE BARIŞ: MODERN ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE FELSEFİ YANSIMALAR
(Sayfa 36-46)

Doç. Dr. Demet Őefika Mangır
SÜ İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü
ORCID: 0000-0002-2542-8551
demetacar@selcuk.edu.tr

Alparslan Gazi TOLĖAY
SÜ SBE Doktora Öğrencisi
ORCID:0000-0002-7637-0513
byalpa12@gmail.com

Öz

Immanuel Kant, Aydınlanma çağının en önemli düşünürlerinden biri olarak, uluslararası ilişkiler ve hukuk alanında derin etkiler bırakmıştır. Felsefesi, evrensel ahlak anlayışı ve barış kavramı çerçevesinde şekillenmiş; bu bağlamda 'Ebedi Barış Felsefesi' adlı eseriyle uluslararası sistemin teorik temellerine katkı sağlamıştır. Kant'ın insan haklarına, kozmopolitanizme ve devletler hukukuna dayalı yaklaşımları, uluslararası ilişkilerde modern normatif teorilere ve liberalizme ilham kaynağı olmuştur. Ayrıca, devletlerarası ilişkilerde barışı sağlamaya yönelik 'kalıcı barış maddeleri' ve 'nihai barış ilkeleri', uluslararası hukuk ve örgütlerin temellerine ciddi bir altyapı sunmuştur. Bu çalışmada Kant'ın üç eleştiri dönemine ait eserleri ve özellikle 'Ebedi Barış Felsefesi'nin uluslararası ilişkiler üzerindeki etkileri analiz edilmiştir. Çalışma, betimsel bir yöntemle, Kant'ın felsefi kavramlarını ve bu kavramların uluslararası ilişkiler teorilerine olan etkilerini incelemiştir. Nitel bir yaklaşım benimsenerek, Kant'ın eserleri tarihsel bağlamında yorumlanmış ve uluslararası hukuk, liberalizm, normatif teori ve sosyal inşacılık üzerindeki yansımaları detaylı şekilde ele alınmıştır. Ayrıca, bu teorik yaklaşımların modern uluslararası ilişkilerdeki yeri, Kant'ın fikirlerine getirilen eleştiriler ışığında değerlendirilmiştir. Bu makale, Kant'ın uluslararası ilişkiler teorisi ve hukuk anlayışına yaptığı katkıları analiz ederken, fikirlerinin pratikteki uygulanabilirliğini ve sınırlılıklarını da ele almaktadır. Realist düşünürlerin eleştirileriyle Kant'ın idealist ve kozmopolitanizme dayalı önerileri arasındaki uyumsuzlukları da irdeleyerek, Kant'ın çağdaş uluslararası sistem üzerindeki etkisini tartışmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Immanuel Kant, Ebedi Barış, Uluslararası Hukuk, Kozmopolitanizm, Normatif Teori

Jel Code:

Çalışma Alanı: Uluslararası İlişkiler, Devletler Hukuku

KANT AND PEACE: PHILOSOPHICAL REFLECTIONS IN MODERN INTERNATIONAL RELATIONS

Abstract

Immanuel Kant, as one of the most important thinkers of the Age of Enlightenment, had a profound impact on international relations and law. His philosophy was shaped within the framework of universal morality and the concept of peace; in this context, he contributed to the theoretical foundations of the international system with his work 'Philosophy of Eternal Peace'. Kant's approaches based on human rights, cosmopolitanism and the law of states inspired modern normative theories in international relations and liberalism. In addition, his 'articles of lasting peace' and 'principles of final peace' to ensure peace in interstate relations have provided a serious infrastructure for the foundations of international law and organizations. This study analyzes Kant's works from the three critical periods and especially the effects of his 'Philosophy of Eternal Peace' on international relations. Using a descriptive method, the study examines Kant's philosophical concepts and their impact on international relations theories. By adopting a qualitative approach, Kant's works are interpreted in their historical context and their reflections on international law, liberalism, normative theory and social constructionism are discussed in detail. Moreover, the place of these theoretical approaches in modern international relations is evaluated in light of the criticisms of Kant's

ideas. While analyzing Kant's contributions to the theory of international relations and the understanding of law, this article also addresses the practical applicability and limitations of his ideas. It also aims to discuss Kant's influence on the contemporary international system by examining the discrepancies between the criticisms of realist thinkers and Kant's idealist and cosmopolitanist proposals.

Keywords: Immanuel Kant, Eternal Peace, International Law, Cosmopolitanism, Normative Theory

Jel Code:

Field of Study: International Relations, Law of States

KANT VE BARIŞ: MODERN ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE FELSEFİ YANSIMALAR

'Üzerimdeki yıldızlı gök ve içimdeki ahlaki yasa.'
(Kant, 1788/1996).

1.GİRİŞ: Immanuel Kant'ın Felsefi Yolculuğu ve Eserlerinin Evrensel Etkileri

Immanuel Kant, 18. yüzyılda yaşanan Aydınlanma çağının en önemli düşünürlerinden biri olarak, hem doğa bilimlerine hem de sosyal bilimlere önemli katkılar sunmuştur. Matematik, fizik, teoloji ve metafizik gibi geniş bir alanda çalışmalar yapmış; fizik alanında Kopernik Devrimi'ni gerçekleştiren düşünceler sunarken, sosyal bilimlerde Eleştirel Felsefenin kurucusu olarak tanınmıştır (Kant, 1781, s. 3-5). Kant'ın uluslararası ilişkiler bilimine katkılarının incelenmesi, modern uluslararası hukuk ve ilişkiler sistemine etkilerini daha iyi anlamak açısından önem arz etmektedir. Makalede Kant'ın uluslararası ilişkiler ve hukuk açısından katkıları, onun 'Ebedi Barış Felsefesi' adlı eseri temel alınarak değerlendirilmektedir. Literatürde, Kant felsefesinin modern uluslararası ilişkiler üzerindeki etkilerine dair çeşitli görüşler mevcuttur. Bu bağlamda, Kant felsefesinin modern uluslararası ilişkiler teorileri üzerindeki sürekliliği ve etkisi araştırılmaktadır. Bu bağlamda, Kant'ın felsefesi modern uluslararası ilişkiler teorilerinde varlığını sürdürmekte midir? Eğer sürdürüyorsa bu etkiler nelerdir? soruları ışığında, Kant'ın felsefesini derinlemesine anlama ve onun yaşadığı dönemin bu felsefe üzerindeki etkilerini analiz etme amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda, Kant'ın yaşamı ve eserleri ele alınarak dönemin toplumsal ve entelektüel yapısı üzerindeki etkileri değerlendirilerek, Kant'a yöneltilen eleştiriler değerlendirilecektir.

Kant'ın evrensel ahlak ve deontolojik etik anlayışı, modern uluslararası ilişkiler teorileri üzerinde derin etkiler bırakmıştır. Bununla birlikte, bu fikirlerin uygulanabilirliği ve pratikteki sınırları, uluslararası hukuk ve uluslararası örgütler bağlamında tartışılmaya devam etmektedir (Habermas, 1997, s. 33-35). Dolayısıyla bu teorik ve pratik unsurları Kant'ın eserleri ve literatürdeki görüşler doğrultusunda bir değerlendirme amaçlanmaktadır. Bu noktada Kant evrensel ahlak, deontolojik ahlak gibi fikirleri ile modern dönemin uluslararası ilişkiler teorilerine ve uluslararası sisteme doğrudan etkileri olmuş bir düşünürdür. Bu bağlamda Kant'ın 'Ebedi Barış Felsefesi' adlı eserinde çocukluk yıllarında gitmiş olduğu Pietizm okulundaki öğretilerden, yaşadığı dönem olan Aydınlanma döneminin fikirlerinden etkilendiği görülmektedir. Bu nedenle Kant'ın uluslararası ilişkilere katkısını uluslararası ilişkiler teorileri ile okumaktan daha ziyade 'Ebedi Barış Felsefesi' adlı eserinde sunmuş olduğu kavramlar üzerinden okumak ve anlamaya çalışmak daha doğru olacaktır. Kant uluslararası ilişkiler disiplinine ciddi katkılar sunmanın yanı sıra pratikte bu fikirlerin uygulanamaz olduğuna dair ciddi eleştirilere de muhatap kalmıştır.

Immanuel Kant (1724) Prusya'nın başkenti olan Königsberg'de (Kaliningrad) doğmuştur. Dönemin önemli ticaret merkezlerinden ve askeri limanlarından biri olan Königsberg, aynı zamanda entelektüel bir merkez olarak öne çıkmaktaydı ve bu bölgede bir üniversite de yer almaktaydı (Kuehn, 2001, s. 12). Kant'ın ailesi zanaatkarlıkla uğraşıyordu; özellikle annesi karakteri ve zekasıyla tanınmış, Kant'ın ahlaki gelişimine ve entelektüel yönelimine büyük katkıda bulunmuştur (Cassirer, 1981, s. 25). Ailesinin Lutheran Kilisesi'nin Pietist koluna bağlı olması, Kant'ın dini ve ahlaki temellerinin şekillenmesinde etkili olmuştur. Pietizm, kilisenin devlet merkezli otoritesine karşı çıkan ve bireysel ahlaki sorumluluğu vurgulayan bir Hıristiyanlık anlayışını benimsemiştir. Bu anlayış, Kant'ın felsefesinde de görülen ahlaki görev ve evrensel sorumluluk kavramlarının oluşmasına zemin hazırlamıştır (Wood, 2005, s. 43). Kant, sekiz yaşında Collegium Fridericianum adlı Pietist bir okulda eğitime başlamış ve burada sekiz yıl boyunca öğrenim görmüştür (1732-1739). Bu eğitim, Kant'ın disiplinli bir dini ve ahlaki çerçeve içinde yetişmesini sağlamıştır. Pietist okulda aldığı Latin eğitimi, onun klasik literatüre olan ilgisini artırmış ve özellikle natüralist şair Lucretius'a hayranlık duymasına neden olmuştur (Kuehn, 2001, s. 38). Kant'ın

Pietist eğitimi, ahlaki değerlerin felsefi dűşüncelerine entegre edilmesinde belirleyici olmuştur. Pietizm'in düzenli dini çalışmalar ve dualara dayalı yaklaşımı, Kant'ın ahlak anlayışında net bir şekilde görűlebilir. Bununla birlikte, Kant'ın ilerleyen dönemlerde dini dogmaları eleştirdiği, ancak Pietist geleneğin şekillendirdiği ahlaki değerlere sadık kaldığı belirtilmiştir (Cassirer, 1981, s. 55). Immanuel Kant, 1740 yılında Königsberg Üniversitesi'nde teoloji öğreniminin yanı sıra matematik, fizik gibi dođa bilimlerine yönelmiştir. Bu dönemde, özellikle Christian Wolff'un dűşüncelerinden etkilenmiş ve Isaac Newton'un bilimsel çalışmalarıyla tanışmıştır (Kuehn, 2001, s. 58). Kant, 1744 yılında yayımladığı ilk kitabı olan Gedanken von der wahren Schätzung der lebendigen Kräfte (Canlı Kuvvetlerin Gerçek Tahmini Üzerine Dűşünceler) ile kinetik kuvvetlerin doğasını incelemiş ve bilimsel yöntemlere duyduğu ilgiyi ve matematiksel fizik alanındaki yetkinliğini ortaya koymuştur (Friedman, 2013, s. 24). Kant'ın akademik kariyerine girişi olarak kabul edilen ilk önemli eseri, lisans tezi olan Principiorum Cognitionis Metaphysicae (Metafizik Bilgiyi Bařlatan İlkeler) yayımlanmıştır. Bu tezde, metafizik bilginin epistemolojik temellerini ve a priori bilginin doğasını incelemiştir. Kant, deneyimden bağımsız bilginin olanaklarını tartışmış ve metafizik bilginin belirli ahlaki ilkelere ve duygusal deneyimlere dayanması gerektiğini öne sürmüştür (Guyer, 2010, s. 14). Bu eser, Kant'ın eleştirel felsefesinin temellerini oluşturmuş ve onun felsefi yolculuğunun başlangıcını işaret etmiştir.

Kant, 'Ateř Üzerine Bazı Dűşüncelerin Kısa Bir Tarihi' adlı çalışmasında cisimlerin hareketi üzerine yaptığı çıkarımlarla dođa bilimlerine duyduğu ilgiyi ortaya çıkarmış ve matematik ve fizik üzerine yoğunlaşarak özellikle gök teorisi, insan ırklarının kökeni ve depremlerin nedenleri gibi konular üzerinde çalışmıştır. Bu çalışmaların en önemlilerinden biri, Evrensel Dođa Tarihi ve Göklerin Teorisi adlı eseridir; bu çalışmasında Kant, evrenin oluşumuna ilişkin teorilerini ortaya koymuştur (Friedman, 2013, s. 78). Kant 'Metafizik Geometri ile Birleřtirilmiř Dođal Felsefede Kullanımı Örnek 1 Monodolojiyi İçerir' başlıklı çalışmasında da Newton'un bilimsel yöntemlerini felsefi bir temele oturtmaya çalışmış ve Newtoncu dűşünce sistemini metafizikle ilişkilendirmiştir (Guyer, 2010, s. 113). Sonrasında 'Metafizik Bilginin İlk İlkelerinin Yeni Açıklaması' başlıklı çalışmasında Christian Wolff'un 'yeterli sebepler ilkesi'ni temel alarak, metafizik bilginin bir olgu olarak nedenlere dayalı açıklanması gerektiğini savunmuştur. Bu eserde, Kant eleştirel bir yaklaşım sergilese de Leibnizci metafiziğe karşı dikkatli ve temkinli bir tutum takınmıştır (Cassirer, 1981, s. 87).

Aydınlanma döneminin önde gelen dűşünürlerinden Jean-Jacques Rousseau'nun eserlerinden de büyük ölçűde etkilenen Kant'ın, Rousseau'nun insan doğası ve toplumsal düzen üzerine yaptığı çalışmaları ahlak ve özgürlük anlayışına önemli katkılar sağlamıştır (Wood, 2005, s. 67). 1770 yılında, Kant Albertina Üniversitesi'nde mantık ve metafizik kürsűsüne atanması akademik kariyerinde bir dönüm noktası olmuştur. Bu süreçte ders verdiği alanlara antropoloji ve rasyonel teolojiyi de ekleyerek Almanya'da bu konuların ilk defa sistematik olarak öğretilmesine öncűlük etmiştir (Kuehn, 2001, s. 125). Bu atamadan sonra yazdığı önemli çalışmalardan biri, 'Duyusal ve Anlaşılabilir Dűnyanın Biçimi ve İlkeleri Üzerine (1770)' adlı tezdur. Bu çalışma, Kant'ın metafizik ve epistemolojiye ilişkin temel yaklaşımlarını sistematik olarak ortaya koyduğu için 'Açılış Tezi' olarak adlandırılmıştır (Friedman, 2013, s. 92). Kant, 1781 yılında mantık ve metafizik profesörü olarak Königsberg Üniversitesi'nde görevine başlamış ve emekli olana kadar bu pozisyonda çalışmıştır. Kant'ın profesörlük dönemi, onun entelektűel kariyerinde bir dönüm noktası olmuş ve en etkili eserlerini bu dönemde üretmiştir. Literatürde 'üç eleştiri dönemi' olarak anılan bu süreçte, Kant eleştirel felsefesinin temellerini atmıştır (Guyer, 2010, s. 21). Kant, 1770-1781 yılları arasında herhangi bir eser yayımlamamış; bu süreç, onun dűşüncelerini sistemleştirme ve geliştirme dönemine işaret etmiştir. Nihayet 1781 yılında yayımladığı Kritik der Reinen Vernunft (Saf Aklın Eleřtirisi) adlı eseri, felsefe tarihinde bir dönüm noktası olarak kabul edilmiştir. Bu eser, insan aklının bilgiye ulaşma süreçlerini ve sınırlarını analiz etmiş, epistemoloji ve metafizik alanlarında devrim niteliğinde bir çerçeve sunmuştur (Allison, 2004, s. 13). 1781-1795 yılları arasında Kant, uluslararası ilişkiler ve ahlak felsefesi açısından büyük önem taşıyan eserlerini yayımlamıştır. Kritik der Praktischen Vernunft (Pratik Aklın Eleřtirisi, 1788) adlı eserinde, ahlak yasalarının temellerini ele almış ve 'kategorik imperatif' kavramını geliştirmiştir. 1790 yılında yayımlanan Kritik der Urteilkraft (Yargı Gücünün Eleřtirisi) ise estetik ve teleoloji alanlarını felsefi bir perspektifle incelemiştir. Bu eserler, Kant'ın uluslararası hukuk, kozmopolitizm ve ahlak felsefesi üzerindeki etkisini derinleştirmiştir (Friedman, 2013, s. 56). Kısacası Kant'ın profesörlük dönemi, onun hem Almanya'da hem de uluslararası düzeyde tanınmasını sağlamıştır. Özellikle Zum Ewigen Frieden (Ebedi Barış Üzerine, 1795) adlı eseri, uluslararası ilişkiler ve hukuk teorilerinde önemli bir yere sahiptir. Bu eser, devletlerarası barışın sağlanması için gerekli ahlaki ve hukuki temelleri tartışmış ve modern uluslararası hukuk teorisinin oluşumuna katkıda bulunmuştur (Habermas, 1997, s. 43). Kant'ın profesörlük dönemi boyunca ortaya koyduğu fikirler, onun Alman felsefesindeki lider konumunu pekiştirmiş ve Aydınlanma felsefesine yön vermiştir.

2. Kant'ın Eleştirel Felsefesi: Üç Büyük Eleştiri ve Felsefi Devrim

Kant, felsefe tarihinde devrim niteliğinde bir eser olarak kabul edilen 'Kritik der Reinen Vernunft (Saf Aklın Eleştirisi)' adlı eserini 1781 yılında yayımlamıştır. Bu eser, Kant'ın yaklaşık on yıllık yoğun bir düşünsel çabanın ürünü olup, bilgi teorisi ve metafizik alanlarında çığır açmıştır. Kant, eserinin yayımlanmasını birçok kez ertelediğini ve yayımlandığında da doğru anlaşılacağı endişesi taşıdığını ifade etmiştir (Allison, 2004, s. 45). Bu endişelerinde haklı çıkmış; eserin ilk baskısının karmaşık yapısı nedeniyle anlaşılmadığını belirtmiştir. Bunun üzerine Kant, yanlış anlamaları gidermek amacıyla 'Prolegomena zu Einer Jeden Künftigen Metaphysik, die Als Wissenschaft Wird Auftreten Können (Bilim Olarak Ortaya Çıkabilecek Gelecekteki Herhangi Bir Metafiziğe Giriş)' adlı açıklayıcı bir eser yazmıştır (Guyer, 2010, s. 24). Kant'ın bu eserdeki temel amacı, insan aklının bilgiye nasıl ulaştığını ve bilginin sınırlarını belirlemek olmuştur. Bu bağlamda, Kant, bilgi türlerini deneyim öncesi (a priori) ve deneyim sonrası (a posteriori) olarak sınıflandırmıştır. Bilginin bu iki kaynağı arasındaki etkileşimi analiz ederek, metafiziksel iddiaların sınırlarını ortaya koymuştur (Friedman, 2013, s. 62). Kant, insanın bilgi edinme sürecinde zihin tarafından oluşturulan kavramların ve deneyimlerin belirleyici olduğunu savunmuş; gerçeklik ile algı arasında bir ayırım yapmıştır. Bu ayırımı açıklamak için fenomenal/duyusal algılar dünyası ve noumenal/akıl yoluyla algılanamayan, ancak varsayılan dünya kavramlarını geliştirmiştir (Allison, 2004, s. 49). Kant, zaman ve mekân, deneyimlerin düzenlenmesinde zihin tarafından doğuştan kullanılan algısal çerçeveler olduğunu ifade etmiştir. Zaman ve mekân, yalnızca fenomenal dünyada anlam kazanır; noumenal dünyada ise geçerli değildir. Kant bu bağlamda, bilginin oluşumuna dair iki ana kavram geliştirmiştir: Transandantal Estetik ve Transandantal Mantık. Transandantal Estetik, duyuusal algıların nasıl organize edildiğini açıklarken, Transandantal Mantık, aklın duyuusal verileri nasıl birleştirdiğini ve düzenlediğini inceler (Cassirer, 1981, s. 54). Kant ayrıca, metafiziksel iddiaların (örneğin, Tanrı'nın varlığı, ruhun ölümsüzlüğü ve özgür irade gibi) deneyim sınırlarını aşarak noumenal dünyaya ait olduğunu ve kesin bilgi sağlanamayacağını belirtmiştir. Ona göre, insan aklı yalnızca fenomenal dünyadaki a priori ve a posteriori algılara dayalı bilgilere ulaşabilir (Wood, 2005, s. 71).

Etik, Kant'ın bu eserde dolaylı olarak ele aldığı önemli bir diğer konudur. Kant'a göre, ahlaki eylemler ve yargılar deneyimlerden bağımsız bir şekilde, evrensel bir zorunluluk (kategorik imperatif) temelinde değerlendirilmelidir. Kategorik imperatif, deontolojik etiğin en iyi bilinen ilkelerinden biridir. Kant, ahlaki ödevleri 'tam' ve 'tam olmayan' ödevler olarak ikiye ayırmıştır. Tam ödevler, evrensel ahlaki buyruklar olarak zorunludur ve hiçbir şekilde esnetilemez. Tam olmayan ödevler ise bir bireyin eylemlerinin diğer bireylere zarar vermemesi gerektiğini ifade eder (Guyer, 2010, s. 89). Kant'ın kategorik imperatif anlayışı, insani müdahale ve evrensel ahlak bağlamında da tartışılmıştır. Kant'a göre, bireylerin temel haklarının korunması ve insani müdahaleler birer 'tam olmayan ödev' gibi görünse de, bunlar ahlakın temel ilkelerinden biri olarak değerlendirilmeli ve ebedi barışın sağlanmasında bir araç olarak kullanılmalıdır. Kant, bu yaklaşımı ahlaki değerlerin din temelli değil, akıl temelli bir hukuk çerçevesinde inşa edilmesi gerektiğine dayandırmıştır (Friedman, 2013, s. 74).

Immanuel Kant, 'Kritik der Urteilskraft' (Yargı Gücünün Eleştirisi) adlı eserini 1790 yılında yayımlayarak, 'Saf Aklın Eleştirisi' ve 'Pratik Aklın Eleştirisi' eserlerinden sonra sistematik bir bütünlüğe ulaşmayı amaçlamıştır. Bu eser, estetik, teoloji ve genel yargı kavramlarına odaklanır ve bu yargıların insan aklı ve deneyimiyle olan ilişkisini derinlemesine incelemektedir (Kant, 1790/2007, s. 45). Dolayısıyla Kant, estetik yargılar aracılığıyla doğa ve insanın estetik algısı arasındaki etkileşimi sorgulamaktadır. Bu bağlamda, estetik yargıyı 'özgür yargı' olarak nitelendirir çünkü bu yargılar, herhangi bir çıkar, amaç veya zorlama olmaksızın, yalnızca duyuusal ve zihinsel tatmin sonucunda ortaya çıkmaktadır. Örneğin, bir resme bakarken gözlemcinin nesnelere arasında bir bağlantı araması ve bu süreçte tatmin duygusu yaşamaması, estetik bir yargının oluşumuna işaret eder. Kısacası, estetik yargılar mekân, zaman ve nesne gibi kavramlarla anlamlandırılır (Kant, 1790/2007, s. 60). Bu doğrultuda Kant, güzellik ve iyilik kavramları arasındaki farkı açıklamaya çalışır; güzellik bir nesnenin estetik özelliklerine dayanırken, iyilik daha çok değerlere ve ahlaki yargılara dayanmaktadır. Dolayısıyla güzellik algısı öznel ancak estetik yargının evrenselliği, bireylerin toplumsal bağlamda ortak bir anlayış geliştirmesine olanak tanımaktadır (Guyer, 2010, s. 73). Kant ayrıca, estetik yargılar için 'mutlak buyruk' kavramını kullanarak bireylerin özgül estetik yargılarının toplumsal bir karşılığı olması gerektiğini savunmaktadır. Bu önerme, estetik yargıların bireysel tercihlerden kaynaklandığını ancak aynı zamanda toplum tarafından kabul gören bir niteliğe sahip olduğunu ifade etmektedir (Allison, 2001, s. 112). Görüldüğü üzere, Kant'ın 'Kritik der Urteilskraft' adlı eseri, estetik ve teolojik yargıların insan aklındaki yerini ve işlevini derinlemesine ele almaktadır. Estetik yargıların öznel ve evrensellik arasında bir köprü kurduğu, teolojik yargıların ise doğanın anlamlandırılmasında önemli bir

rol oynadığı görülmektedir. Kant'ın bu eseri, insanın deneyim ve akıl yoluyla dünyayı anlamlandırma sürecine dair kapsamlı bir bakış açısı sunar.

Immanuel Kant, Ebedi Barış Felsefesi (Zum ewigen Frieden) adlı eserini 1795 yılında yayımlayarak uluslararası ilişkiler teorisi, hukuk ve etik alanlarına önemli bir katkı sağlamıştır. Bu eser, ilerleyen dönemlerde uluslararası ilişkiler bilimi bağlamında detaylandırılmak üzere ele alınacaktır. Kant'ın bu çalışması, barışın mümkünlüğü ve sürdürülebilirliği konularında pratik akıl ve metafizik yaklaşımlarını birleştirir. Kant, özellikle etik bir rasyonalist olarak sıklıkla tanımlanmıştır. Bu tanımlama, onun pratik akıl kavramını maddi değil biçimsel bir temele oturtma yaklaşımıyla doğrulanabilir. Kant'a göre pratik akıl, evrensel bir ahlak yasasına dayalıdır ve etik eylemler, bireysel çıkarlar ya da ampirik koşullar yerine, evrensel geçerliliğe sahip bir ahlak yasasından kaynaklanmalıdır (Kant, 1795/2010, s. 12). Kant'ın Eleştirel Felsefe yaklaşımı üniversitelerde yaygın bir şekilde ders olarak okutulmaya başlanmıştır. Kant, felsefi düşüncelerinin kapsamı ve etkisi nedeniyle dönemin entelektüel dünyasında güvenilir bir otorite haline gelmiştir. Sağlık, bilim ve etik gibi çeşitli alanlarda görüşlerine sıklıkla başvurulmuş, örneğin aşı uygulamaları gibi tartışmalı konularda fikirleri dikkate alınmıştır (Allison, 2001, s. 93).

Görüldüğü üzere Kant'ın yaşamının son yıllarında kaleme aldığı eserleri, Eleştirel Felsefe sistemini tamamlamış ve sonraki kuşaklara rehberlik eden bir felsefi miras bırakmıştır. Ebedi Barış Felsefesi, uluslararası hukuk ve barış politikaları açısından bir çerçeve sunar ve bu çerçeve, daha sonraki yüzyıllarda özellikle liberal uluslararası ilişkiler teorisinde temel bir kaynak olarak değerlendirilmiştir (Wood, 2005, s. 198). Dolayısıyla Kant, gerek yaşam disiplini gerekse felsefi derinliğiyle yalnızca döneminin değil, sonraki nesillerin de entelektüel ufkunu genişletmiştir. Ebedi Barış Felsefesi, insanlık tarihinin barış arayışlarına etik ve rasyonel bir çerçeve sunarak kalıcı bir etkide bulunmuştur. Kant'ın etik rasyonalizmi, onun hem bireysel hem de toplumsal yaşamda evrensel bir ahlak yasasına olan inancını yansıtır.

3. Kant'ın Aydınlanma Dönemine Etkisi

Aydınlanma dönemi, akıl, bilim ve bireysel özgürlükler doğrultusunda şekillenen entelektüel bir hareket olarak tanımlanabilir. Bu dönemin temel vurgusu, otoriteye ve dogmatik bilgiye karşı eleştirel bir yaklaşım geliştirilmesi olmuştur. Kant'ın bu bağlamda sıkça dile getirdiği, bireylerin 'kendi aklını kullanma cesareti göstermesi' gerektiği düşüncesi aydınlanmanın özünü ifade etmektedir (Kant, 1784/1996, s. 17). Kant, insanın, kendi hataları ve kusurları nedeniyle içine düştüğü bu olgunlaşmamışlık durumundan kurtulabilmesi için aklını kullanması gerektiğini savunmuştur. Aydınlanma dönemi, toplumların dini inançlarını, yönetim biçimlerini ve bilimsel yaklaşımlarını köklü biçimde etkilemiş ve dönüştürmüştür. Bu dönemde özgürlük, bireysel haklar ve anayasal değerler, aydınlanmanın anahtar kavramları haline gelmiştir. Bu nedenle aydınlanma dönemi, literatürde sıkça 'akıl çağı' olarak anılmaktadır (Outram, 2005, s. 24).

Aydınlanma düşünürleri, mutlak monarşilere ve dini dogmalara karşı eleştirel bir tutum sergilemiştir. Bu eleştiriler özellikle kilisenin toplum üzerindeki etkisini azaltmayı ve bilimin öncelikli bir bilgi kaynağı olarak kabul edilmesini hedeflemiştir. Dönemin düşünürleri seküler bir toplum anlayışını benimseyerek, din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması gerektiğini savunmuşlardır. İnsan aklının, doğayı, toplumu ve bireyler arası ilişkileri anlamak için en temel araç olduğuna inanmışlar, bireylerin doğuştan gelen insan haklarına sahip olduğunu ve devletlerin bu hakları koruma yükümlülüğü bulunduğunu ifade etmişlerdir (Israel, 2001, s. 115). Bu bağlamda, aydınlanma düşüncesi, gözlem ve deney yoluyla bilgiye ulaşma yöntemini merkeze almış, dogmatik yaklaşımları reddetmiştir. Ayrıca bu dönemde ortaya çıkan özgürlük, eşitlik ve kardeşlik gibi kavramlar, politik anlamda büyük sonuçlar doğurmuş; özellikle Fransız Devrimi ve Amerikan Bağımsızlık Savaşı gibi tarihi olayların temel nedenlerinden biri olarak görülmüştür (Hampson, 1968, s. 187). Aydınlanma döneminin temel motivasyonu akılcılık olmuştur. Bu dönemin düşünürleri, insan zihnini bilginin en güvenilir kaynağı olarak görmüşler ve bilimsel yöntemlere ağırlık vererek doğa olaylarını açıklamaya çalışmışlardır. Şüphecilik ve eleştirel düşünce yöntemleri, modern düşünce sistemlerinin ve modern hukukun temellerini oluşturmuştur. Aydınlanma düşünürleri, bireylerin doğuştan sahip oldukları hakların devletler tarafından ihlal edilemeyeceğini ve bu hakların korunmasının devletlerin temel sorumluluğu olduğunu vurgulamıştır. Bu anlayış, modern demokratik yönetim biçimlerinin temelini oluşturmuş, aynı zamanda insan hakları kavramının gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur (Locke, 1689/1980, s. 142).

Kant, Aydınlanmanın temel düşüncelerini sistematik bir felsefi çerçeve içinde açıklamıştır. Kant'a göre, Aydınlanma, bireyin aklını kullanarak kendi kaderini belirleyebilme yetisidir. Bu anlayış, onun ahlak felsefesi ve 'özgürlük' kavramına dair görüşlerinde belirgin bir şekilde görülmektedir (Kant, 1788/1996, s.

29). Kant, evrensel ahlak yasasını bireysel özgürlüklerin ve insan haklarının korunması için bir temel olarak değerlendirmiştir. Dolayısıyla aydınlanma dönemi, bireysel özgürlüklerin ve akılcı düşüncenin teşvik edildiği, toplumsal, politik ve bilimsel yapıları köklü biçimde dönüştüren bir dönemdir. Bu dönemde ortaya çıkan düşünce sistemleri, modern demokratik yönetim biçimlerinin ve insan hakları anlayışının temelini oluşturmuştur. Kant, hem bu sürecin bir ürünü hem de yönlendiricisi olarak aydınlanmanın felsefi temellerini şekillendirmiştir. Akıl, ahlak ve bireysel özgürlük kavramlarına yaptığı vurgu, aydınlanma düşüncesinin özünü yansıtır.

4. Uluslararası İlişkilerde Ebedi Barış'ın Yansımaları

Kant, 'Ebedi Barış Felsefesi' (Zum ewigen Frieden) ile uluslararası ilişkiler ve barış süreçleri üzerine önemli kavramlar sunmuştur. Bu eser, Kant'ın gençlik yıllarında gittiği Pietizm okullarındaki öğretiler ile eleştirel felsefi yaklaşımının bir birleşimi olarak değerlendirilebilir. Kant'ın uluslararası ilişkiler düşüncesine katkısı, modern teorilerle doğrudan bağlantılı olmakla birlikte, daha çok bu eserde sunduğu kavramlar üzerinden anlam kazanmaktadır (Kant, 1795/2010, s. 15). Kant'ın barış sürecine yönelik kavramsal yaklaşımı ve bu kavramların modern uluslararası ilişkilere etkisi, Rousseau, Hobbes ve Locke gibi düşünürlerle olan bağları üzerinden değerlendirilmektedir.

Kant, barış sürecini, savaş ihtimallerinin ya da tehditlerinin tamamen ortadan kalktığı bir durum olarak tanımlar. Ancak, bu barışın gerçekleştirilebilirliği konusunda iyimser olmakla birlikte, bunun bir tür 'ütopya' olduğunu da dile getirir. Örneğin, Kant mezarlık metaforu kullanarak, mutlak bir barış durumunun insanlığın ölümlü eş tutulduğu bir hâl olabileceğini belirtmiştir (Kant, 1795/2010, s. 21). Barış düşüncesini ise, Rousseau'nun sözleşme kuramından etkilenerek şekillendiren Kant, Hobbes ve Locke gibi düşünürlerin fikirlerine de atıfta bulunur. Ona göre devletler, bireyler gibi güvenlik amacıyla toplumsal bir sözleşme çerçevesinde kurulmuşlardır. Ancak, barış doğal hukukun bir gerekliliğidir ve bu gereklilik, insanlığın ahlaki ilerleyişine dayanmaktadır (Rousseau, 1762/2011, s. 73).

Kant, kalıcı barışın sağlanabilmesi için iki temel kategoride düzenlediği maddeler sunar: Ön Maddeler ve Nihai Maddeler. Bu maddeler, devletler arası ilişkilerin düzenlenmesinden bireylerin haklarına kadar geniş bir çerçeve sunmaktadır. Ön maddelere göre hiçbir anlaşma gelecekteki savaşlara olanak tanımamalıdır: Kant'a göre, yapılan bir barış anlaşmasının içerdiği şartlar, gelecekte savaş olasılığını dışlamalıdır. Barış sadece geçici bir durum değil, sürdürülebilir bir yapı olmalıdır (Kant, 1795/2010, s. 32). Devletler, başka bir devleti ele geçirme amacı güdemez: Devletlerin birbirlerinin toprak bütünlüğüne saygı göstermesi, barışın temel koşullarından biridir. Daimi ordular kaldırılmalıdır: Kant, sürekli askeri hazırlığın barış sürecine zarar verdiğini savunur. Ordu, yalnızca saldırgan bir güç değil, aynı zamanda diğer devletlere tehdit oluşturabilecek bir unsurdur. Devletler borçlanarak savaşı finanse etmemelidir: Ekonomik bağımlılık ve savaşın finansal desteği, uluslararası ilişkilerde çatışmayı teşvik eden faktörler arasında görülür. Devletler iç işlerine müdahale etmemelidir: Kant, devletlerin egemenliğinin korunmasını, barışın sağlanması için temel bir ilke olarak öne sürmüştür (Kant, 1795/2010, s. 37).

Nihai maddelere göre ise hukuk devleti ilkesi ön planda tutulmuştur. Buna göre Kant her devletin bir cumhuriyet olması gerektiğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla cumhuriyet rejimi, barışçıl ilişkileri teşvik eder çünkü halk, savaşa karar vermede doğrudan etkilidir ve genellikle savaş istemez (Kant, 1795/2010, s. 41). Uluslararası hukuk açısından devletler bir konfederasyon oluşturmalı ve aralarındaki ilişkiler hukuki temellere dayandırılmalıdır. Bu yapı, modern uluslararası kuruluşların (örneğin Birleşmiş Milletler) temel ilkelerinin habercisi olarak görülebilir. Bireylerin evrensel haklara sahip olması ve dünya vatandaşlığı anlayışının gelişmesi, Kant'ın nihai barış için öngördüğü en önemli maddelerden biridir (Kant, 1795/2010, s. 49). Görüldüğü üzere Kant'ın barış hakkındaki fikirleri modern uluslararası ilişkiler teorilerinin gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur. Özellikle liberal uluslararası ilişkiler teorisi, Kant'ın fikirlerinden yoğun şekilde etkilenmiştir.

Kant'ın cumhuriyet ilkesi, demokratik barış teorisinin temelini oluşturmuştur. Demokratik yönetimlerin savaş ihtimalini azaltacağı fikri, Kant'ın 'Ebedi Barış' eserinde güçlü bir şekilde vurgulanmaktadır (Doyle, 1986, s. 1157). Bu bağlamda Kant'ın devletlerarası hukuki bir düzen çağrısı, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği gibi uluslararası örgütlerin temel dayanaklarından biri olmuştur (Hurrell, 1990, s. 183). Kant'ın bireylerin dünya vatandaşlığına vurgu yapması da evrensel insan hakları anlayışının felsefi zeminini oluşturmuştur. Dolayısıyla Kant'ın 'Ebedi Barış Felsefesi', yalnızca dönemine özgü bir barış anlayışı sunmakla kalmamış, modern uluslararası ilişkiler teorilerinin gelişimine de yön vermiştir. Uluslararası hukuka ve insan haklarına verdiği önem, günümüzde barış ve güvenlik çalışmalarının temelini oluşturan liberal teorilerde yankı bulmuştur. Kant'ın barış kavramına ilişkin ortaya

koyduğu ön ve nihai maddeler, barışın bir ideal olmasının ötesinde, pratik olarak gerçekleştirilebilecek bir hedef olduğunu göstermektedir.

Kant, uluslararası ilişkiler teorilerinde özellikle liberalizm ve idealizm akımlarının gelişiminde önemli bir etkide bulunmuştur. Kant'a göre, ticari ilişkiler, devletlerarası ilişkilerin iyileştirilmesi ve barışın sürdürülebilir kılınması için kritik bir fırsat sunmaktadır. Bu bağlamda, serbest ticaret, karşılıklı ekonomik bağımlılık ve ticari iş birliği kavramlarının temelini atan Kant, modern liberal uluslararası ilişkiler teorisinin hem siyasi hem de ekonomik boyutlarına önemli katkılar sağlamıştır (Doyle, 1983, s. 213). Liberalizmin temel dayanaklarından biri olan barışın korunması fikri, Kant'ın felsefesinden türeyen üç ana bakış açısına dayanır. Birincisi, demokratik barış teorisi olarak bilinen, demokratik rejimlerin birbirleriyle savaşmayacağı önermesidir. Liberallere göre, demokratik yönetimlerin siyasi hesap verebilirlik mekanizmaları ve halkın iradesine dayalı yapıları, savaşa girişme ihtimalini azaltmaktadır (Russett & Oneal, 2001, s. 55). İkinci olarak, ekonomik iş birliği ve karşılıklı bağımlılığın, devletler arasında çatışma riskini düşürdüğü fikridir. Kant, ekonomik bağların güçlenmesiyle birlikte devletlerin birbirine zarar vermek yerine, iş birliğini sürdürme eğiliminde olacağını savunmuştur. Bu bakış açısı, modern liberal teoride ekonomik çıkarların savaşı caydırıcı bir güç olduğu iddiasıyla genişletilmiştir (Keohane & Nye, 2012, s. 103). Üçüncü temel nokta ise uluslararası örgütlerin barışın sürdürülebilirliği için vazgeçilmez yapılar olduğudur. Kant, Zum Ewigen Frieden (Ebedi Barış Üzerine) adlı eserinde, uluslararası örgütler ve hukuk sisteminin, devletlerarası çatışmaları önlemede merkezi bir role sahip olduğunu ifade etmiştir. Modern liberalizmin bu noktadaki yaklaşımı, Birleşmiş Milletler ve benzeri yapılar aracılığıyla küresel barışı sağlamayı hedeflemektedir (Habermas, 1997, s. 47). Kant'ın bu üç ana fikri, liberal teorisinin insan hakları, uluslararası hukuk ve ekonomik liberalizm gibi bileşenlerinde derin izler bırakmıştır. Hem siyasi liberalizmin (demokratik barış teorisi) hem de ekonomik liberalizmin (serbest ticaret ve karşılıklı bağımlılık) temel kavramlarının Kant'ın teorik çerçevesine dayandığı açıktır. Kant'ın düşünceleri, sadece uluslararası ilişkiler teorilerini değil, aynı zamanda modern uluslararası hukuk ve barış çalışmaları alanlarını da şekillendirmiştir (Friedman, 2013, s. 87).

Kant'ın uluslararası ilişkiler teorisi üzerindeki etkileri, yalnızca liberalizm ve idealizmle sınırlı kalmamış; sosyal inşacı teori, İngiliz Okulu ve normatif teorilerde de derin izler bırakmıştır. Bu bağlamda, Kant'ın evrensel ahlak anlayışı, milletler birliği fikri ve birey merkezli etik yaklaşımı, birçok modern teori ve düşünür üzerinde etkili olmuştur (Burchill, 2005, s. 192). Bu bağlamda İngiliz Okulu'nun üç temel geleneği olan devrimcilik, realizm ve rasyonalizm, Martin Wight tarafından öne sürülmüştür. Kant, özellikle devrimcilik geleneği üzerinde etkili olmuştur. Devrimcilik, birey merkezli bir dünya toplumu fikrini savunurken, etik kuralların evrensel olması gerektiğini vurgular. Kant'ın milletler birliği anlayışı, bu devrimci görüşün temel taşlarından biri olarak değerlendirilir. Kant'a göre, devletler ahlaki ve iş birlikçi bir yapı oluşturduğunda kalıcı barış sağlanabilir (Dunne, 1998, s. 55). İngiliz Okulu'nun önemli isimlerinden T. Nardin, Kant'ın evrensel ahlak yasası ve ödev anlayışını, uluslararası ilişkilerde adalet kavramını temellendirmek için kullanmıştır (Nardin, 1983, s. 6). Sosyal inşacı teori bağlamında, Kant'ın etkisi A. Wendt'in çalışmalarında belirgin şekilde görülmektedir. Wendt, uluslararası sistemde tek bir anarşi türü olmadığını ve farklı anarşi mantıklarının var olduğunu ifade eder. Hobbescu, Locke ve Kantçı anarşi olarak adlandırdığı bu yaklaşımlardan Kantçı anarşi, kolektif güvenlik anlayışına dayanır. Wendt, bu modelde, toplumların güvenlik anlayışlarını birleştirerek ortak bir güvenlik kültürü oluşturacağını ve bu kültürün devletlerarasında barışçı politikaların oluşumuna katkıda bulunacağını belirtmiştir (Wendt, 1999, s. 297). Normatif teori de Kant'ın ahlaki sorumluluk ve evrensel ahlak ilkelerinden etkilenmiştir. Normatif teori, birey, devlet ve toplum arasındaki ilişkileri etik ve ahlak temelinde ele alır ve uluslararası ilişkilerin ahlaki bir zeminde incelenmesi gerektiğini savunur. Bu bağlamda, Kant'ın milletler birliği fikri ve 'konukseverlik ilkesi,' normatif teorisinin temel varsayımlarıyla doğrudan ilişkilidir. Kant, dünya barışını sağlamak için milletler arasında kurumsallaşmış bir iş birliğini gerekli görmüş ve bu anlayışı, normatif teorisinin evrensel ahlak çerçevesine entegre etmiştir (Booth, 1999, s. 84). Bu bağlamda küreselleşmenin yarattığı karmaşık sorunlar, Kant'ın kozmopolit ahlak anlayışının uluslararası iş birliği için vazgeçilmez olduğunu bir kez daha göstermektedir. Normatif teorisinin bu sorunlara çözüm arayışında, Kantçı bir perspektifin etkisi, ahlak ve etiğin uluslararası ilişkilerdeki rolünü yeniden tanımlamıştır (Linklater, 2011, s. 112).

Kant, uluslararası ilişkiler teorilerinde genellikle liberalizm, normatif teori, sosyal inşacı teori ve idealizmle ilişkilendirilse de, insan doğası ve doğa durumu konularındaki düşünceleri, realist teoriyle de dikkate değer bir bağa sahiptir. Kant'ın realist teoriyle kesiştiği temel noktalar arasında anarşi ve devletlerin varlıklarını sürdürme zorunluluğu yer alır. Kant'a göre, anarşi uluslararası sistemin temel bir özelliğidir. Anarşi, devletlerin üzerinde bir otorite bulunmaması durumunda ortaya çıkar ve devletlerin kendi güvenliklerini sağlamak için güç politikalarına yönelmelerine neden olur. Bu bağlamda, Kant, realist

teorinin temel varsayımlarından biri olan anarşi koşullarını kabul eder. Kant, uluslararası sistemde dış yasalara ve bağlayıcı bir uluslararası hukuka sahip olmayan devletlerin, kendilerini güvende hissetmek için daha fazla işgal, yağma ve böl yönet politikaları uygulayacağını öne sürer (Doyle, 1983, s. 211). Bu durum, devletler hukukunun, dünya yurttaşlığının ve Kant'ın ebedi barış vizyonunun etkisiz hale gelmesine yol açabilir. Ayrıca Kant'ın realist teori ile birleştiği bir diğer önemli nokta, devletlerin kendi varlıklarını sürdürme zorunluluğudur. Kant'a göre, her devlet, kendi güvenliğini sağlamak ve hayatta kalmak için mücadele etmek zorundadır. Bu perspektif, realist teorinin güç ve güvenlik vurgusuyla örtüşür. Kant, bu bağlamda devletlerarası ilişkileri bir tür 'hayatta kalma mücadelesi' olarak görür ve uluslararası sistemin sürekli çatışmaya eğilimli yapısına dikkat çeker (Friedman, 2013, s. 73). Ancak Kant'ın bu realist unsurları, onun tüm düşüncelerini realist bir çerçeveye oturtmayı mümkün kılmaz. Kant, yalnızca realist teoriye ait unsurlarla sınırlı kalmamış; aynı zamanda liberalizmin barış için geliştirdiği karşılıklı bağımlılık, uluslararası hukuk ve insan hakları anlayışlarına da katkıda bulunmuştur. Bu nedenle, Kant'ı tek bir teorik çerçeveye sınırlamak yerine, onun farklı teorilerle örtüşen çok yönlü bir düşünür olduğu kabul edilmelidir (Habermas, 1997, s. 48). Görüldüğü üzere Kant'ın realist teoriyle ilişkisi, uluslararası sistemin anarşik yapısı ve devletlerin güvenlik kaygıları bağlamında, modern uluslararası ilişkiler teorilerinde dengeleyici bir rol oynamaktadır. Kant, realist bir güç mücadelesine dayalı sistemi eleştirirken, anarşi koşullarında barışı sağlamanın yolunun devletler hukukunun ve kozmopolit bir düzenin oluşturulmasından geçtiğini savunmaktadır (Booth, 1999, s. 87).

5.Kant'ın Uluslararası İlişkiler Felsefesine Yönelik Tartışmalar ve Eleştiriler

Kant'ın uluslararası ilişkiler üzerine sunduğu fikirler, idealist teorilerle yakınlığı ve pratikte uygulanabilirliğine dair eleştiriler almıştır. Bu eleştiriler, özellikle realist ve eleştirel düşünürler tarafından Kant'ın idealist bakış açısının ütöpik ve uygulanamaz olduğu iddialarına dayanmaktadır. Bu bağlamda Kant'ın Ebedi Barış adlı çalışması, uluslararası ilişkilerde kalıcı barışı sağlama fikriyle idealist bir teori olarak tanımlanır. Ancak, realist düşünürler bu fikirlerin ütöpik olduğunu savunmuşlardır. Hans Morgenthau ve John Mearsheimer gibi realistler, devletlerin güç arayışı içinde olduklarını ve uluslararası ilişkilerdeki en güvenilir gücün askeri kapasite olduğunu öne sürmüşlerdir (Morgenthau, 1948, s. 37; Mearsheimer, 2001, s. 55). Dolayısıyla onlara göre, Kant'ın teorik fikirleri, devletlerin hayatta kalma mücadelesi bağlamında uygulanabilir değildir ve bu nedenle pratikte ebedi barışın gerçekleşmesi mümkün değildir.

Kant'ın uluslararası hukuk anlayışı, devlet egemenliği ile uluslararası hukuk arasındaki gerilim nedeniyle eleştirilmiştir. David Held ve Ciaran Beitz gibi düşünürler, devletlerin egemenliklerini uluslararası bir hukuk sistemiyle sınırlamak istemeyeceklerini savunmuşlardır (Held, 1995, s. 128; Beitz, 1979, s. 47). Held, egemen devletlerin uluslararası hukuku kendi çıkarları doğrultusunda kullanabileceğini ve bu durumun uluslararası hukuka uygun politikalar geliştirilmesini engelleyeceğini belirtmiştir. Ayrıca, Kant'ın teorik çerçevesi ile pratik sonuçları arasındaki uyumsuzluk da bu eleştirilerde sıkça vurgulanmıştır. Kant'ın demokratik barış teorisi, özellikle Bruce Russett ve Christopher Coyne gibi düşünürler tarafından eleştirilmiştir. Bu teoride, demokratik devletlerin birbirleriyle savaşmayacağı iddia edilirken, Russett ve Coyne, yönetim biçimlerinden ziyade devlet çıkarlarının uluslararası çatışmaların belirleyici unsuru olduğunu savunmuşlardır (Russett, 1993, s. 102; Coyne, 2007, s. 65). Coyne, ekonomik yaptırımlar ve diplomatik baskılar aracılığıyla demokratik devletlerin de çıkar mücadelesi içinde olabileceğini ve bunun Kant'ın evrensel ahlak anlayışına aykırı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, ABD'nin Irak'a müdahalesi gibi örneklerin, demokratik devletlerin güçlerini kendi çıkarları için kullanabileceğini gösterdiğini ifade etmiştir. İnsani müdahale kavramı da benzer şekilde eleştirilmiştir; güçlü devletlerin insani müdahale kisvesi altında kendi çıkarlarını koruduğu iddiaları bu eleştirilerin temelini oluşturmuştur (Coyne, 2007, s. 87).

Kant'ın devletlerarası federasyon fikri, devletlerin bağımsızlıklarından ödün vermeyecekleri gerekçesiyle eleştirilmiştir. Bu eleştiriler, devletlerin çıkarları ve egemenliklerini koruma eğilimlerinin, Kant'ın öngördüğü türde bir birleşimi engelleyeceği fikrine dayanır (Dunne, 1998, s. 78). Ayrıca, Kant'ın ticari ilişkilere yaptığı vurgu, emperyalizmle ilişkilendirilmiştir. Güçlü devletlerin ticari ilişkileri bir sömürü aracı olarak kullanabilecekleri eleştirileri, bu fikri tartışmalı hale getirmiştir (Habermas, 1997, s. 49). Bu bağlamda Jürgen Habermas, Kant'ın fikirlerinin kendi dönemini açıklamakta yeterli olduğunu ancak modern uluslararası ilişkiler için yetersiz kaldığını savunmuştur. Habermas, Kant'ın milliyetçiliğin yıkıcı etkilerini ve kapitalizmin yarattığı emperyal sınıfları öngöremediğini belirtmiştir (Habermas, 1997, s. 53). Ayrıca, Kant'ın savaş tanımının ideolojik çatışmaları kapsamadığını ve bu eksikliğin ebedi barış fikrini sınırlandırdığını öne sürmüştür. Habermas, Kant'ın fikirlerinin dönemin dinamikleriyle ele alınması

gerektiğini, ancak modern koşullara uygulanabilirliğinin sınırlı olduğunu ifade etmiştir. Kısacası Kant'ın uluslararası ilişkiler teorileri, modern uluslararası hukuk ve barış teorileri üzerinde derin etkiler bırakmasına rağmen, uygulamadaki zorluklar ve dönemin siyasi gerçeklikleri bağlamında çeşitli eleştirilere maruz kaldığı görülmektedir. Bu eleştiriler, Kant'ın idealist bakış açısının realist teoriyle uzlaştırılmayacağını ve pratikte çelişkiler yarattığını göstermektedir. Ancak, Kant'ın fikirlerinin teorik çerçevesi, uluslararası iş birliği ve insan hakları gibi alanlarda önemli bir temel oluşturmayı sürdürmektedir.

6. Sonuç ve Değerlendirmeler

Immanuel Kant, Aydınlanma döneminin en etkili düşünürlerinden biri olarak, felsefesi ve uluslararası ilişkiler teorisine yönelik katkılarıyla çağını aşan bir filozof olarak kabul edilir. Aydınlanma düşüncesinin akılcılık ve şüphecilik gibi temel ilkeleri, Kant'ın çalışmalarında derin izler bırakmıştır. Bu etkiler, yalnızca felsefi alanla sınırlı kalmamış, sosyal bilimler ve uluslararası ilişkiler gibi farklı disiplinlerde de önemli bir yer edinmiştir. Kant'ın düşünceleri, evrensel ahlak ve deontolojik etik ilkeleri etrafında şekillenmiştir. Bu bağlamda, insan hakları, insani müdahale ve milletler hukuku gibi kavramların retrospektif olarak Kant'ın fikirlerinden doğduğu söylenebilir. Kant'ın eleştirel felsefesi, özellikle üç büyük eleştirisi -Saf Aklın Eleştirisi, Pratik Aklın Eleştirisi ve Yargı Gücünün Eleştirisi- aracılığıyla uluslararası ilişkiler teorisine güçlü etkiler bırakmıştır. Modern uluslararası hukuk ve uluslararası sistemdeki birçok kavramın temelleri, Kant'ın felsefi görüşleriyle bağlantılıdır. Özellikle milletler hukuku, kozmopolit düzen ve insani müdahale gibi alanlarda Kant'ın fikirlerinin teorik etkisi açıkça görülmektedir. Ancak bu etkilerin uygulanabilirliği ve pratik sonuçlarının sorgulanmaya devam ettiği de bir gerçektir (Doyle, 1983, s. 213).

Kant'ın liberal teoriye katkıları, serbest ticaret, karşılıklı bağımlılık ve uluslararası organizasyonların barışı koruyabileceği fikriyle şekillenmiştir. Liberalizmin üç temel varsayımı olan demokratik barış teorisi, ekonomik iş birliği ve uluslararası örgütlerin rolü, Kant'ın idealist bakış açısının bir yansımasıdır. Ancak, Kant'ın fikirleri sadece liberalizmle sınırlı kalmamıştır. Sosyal inşacı teori, İngiliz Okulu ve normatif teori gibi alanlarda da Kant'ın düşüncelerinin etkisi açıkça görülmektedir. Özellikle sosyal inşacı teori kapsamında, A. Wendt'in Kantçı anarşi anlayışı, kolektif güvenlik ve devletlerarası iş birliği kavramlarına dayanır (Wendt, 1999, s. 297). Kant'ın evrensel ahlak anlayışı, uluslararası ilişkilerin etik bir çerçevede ele alınmasını savunan normatif teori üzerinde önemli bir etki bırakmıştır. Kozmopolit ahlak ve nükleer silahlanmaya karşı geliştirilen fikirler, Kant'ın evrensel hukuk anlayışına dayanır. Bunun yanı sıra, demokratik barış teorisi Kant'ın anayasal cumhuriyet fikrine dayanırken, Kant bu teorinin yanlış yorumlanmış bir versiyonunu kabul edilemez bulmuştur. Bununla birlikte, Kant'ın uluslararası sistemin anarşik yapısı, güç politikaları ve devletlerin çıkarlarını koruma güdüsüne dair realist yaklaşımları da dikkate değerdir. Kant, savaşın insan doğasının kötülüğünden kaynaklandığını ve bu durumun ancak ahlaka dayalı bir milletler hukuku ile kontrol altına alınabileceğini öne sürmüştür. Bu bağlamda, Kant'ın düşünceleri liberalizm, idealizm ve sosyal inşacılık gibi teorilerle örtüşmekle birlikte, realist perspektifile de bağlantılıdır (Morgenthau, 1948, s. 37).

Sonuç olarak, Kant'ın uluslararası ilişkiler teorisine yönelik fikirleri, modern sistemin temel kavramlarına güçlü bir temel oluşturmuştur. Ancak, Kant'ın fikirlerinin uygulanabilirliği, modern uluslararası sistemin karmaşıklığı ve küresel krizlerle mücadeledeki yetersizlikleri nedeniyle tartışılmaya devam etmektedir. Özellikle milliyetçilik ve ideolojik çatışmaların yol açtığı savaşlar, Kant'ın kozmopolit düzen fikrinin pratiğe aktarılmasında ciddi engeller oluşturmaktadır. Bununla birlikte, Kant'ın uluslararası ilişkilerde barışa yönelik sunduğu teorik çerçeve, hem uluslararası hukuk hem de sistem teorileri açısından yol gösterici olmaya devam etmektedir. Kant'ın Ebedi Barış vizyonu, çağının ötesine geçen bir düşünce sistemi sunmuş ve modern uluslararası ilişkilerde pek çok teoriye ilham kaynağı olmuştur. Ancak teorik ve pratik arasındaki uyumsuzluk, Kant'ın fikirlerinin uygulanabilirliği konusundaki tartışmaları sürdürmektedir. Bu durum, Kant'ın barış felsefesinin idealist bir rehber olmasının yanı sıra, modern sistemin eksikliklerini gidermede bir dayanak noktası olarak değerlendirilmeye devam edeceğini göstermektedir.

Kaynakça

- Allison, H. E. (2001). *Kant's Theory of Taste: A Reading of the Critique of Aesthetic Judgment*. Cambridge University Press.
- Allison, H. E. (2004). *Kant's Transcendental Idealism: An Interpretation and Defense*. Yale University Press.
- Beitz, C. R. (1979). *Political Theory and International Relations*. Princeton University Press.

- Berlin, I. (2017). *The Age of Enlightenment*. Oxford: The Isaiah Berlin Literary Trust.
- Burchill, S. (2005). *The English School and Kant's Influence: Normative Theories in International Relations*. In S. Burchill & A. Linklater (Eds.), *Theories of International Relations* (3rd ed., pp. 191-209). New York: Palgrave Macmillan.
- Booth, K. (1999). *Kant's Cosmopolitan Ideals and Contemporary International Relations*. *International Relations*, 15(1), 71-90.
- Cassirer, E. (1981). *Kant's Life and Thought* (Çev. J. Haden). London: Yale University Press.
- Coyne, C. J. (2007). *After War: The Political Economy of Exporting Democracy*. Stanford University Press.
- Dunne, T. (1998). *Inventing International Society: A History of the English School*. London: Macmillan.
- Doyle, M. W. (1983). *Kant, Liberal Legacies, and Foreign Affairs*. *Philosophy & Public Affairs*, 12(3), 205-235.
- Doyle, M. W. (1986). *Liberalism and World Politics*. *American Political Science Review*, 80(4), 1151-1169.
- Friedman, M. (2013). *Kant's Construction of Nature: A Reading of the Metaphysical Foundations of Natural Science*. Cambridge University Press.
- Guyer, P. (2010). *Kant and the Claims of Knowledge*. Cambridge University Press.
- Habermas, J. (1997). *Between Facts and Norms: Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy*. MIT Press.
- Hampson, N. (1968). *The Enlightenment*. Penguin Books.
- Held, D. (1995). *Democracy and the Global Order: From the Modern State to Cosmopolitan Governance*. Stanford University Press.
- Hurrell, A. (1990). *Kant and Kantian Paradigm in International Relations*. *Review of International Studies*, 16(3), 183-205.
- Israel, J. I. (2001). *Radical Enlightenment: Philosophy and the Making of Modernity 1650-1750*. Oxford University Press.
- Kant, I. (1781). *Kritik der reinen Vernunft [Critique of Pure Reason]*. Berlin: Reimer.
- Kant, I. (1795). *Zum ewigen Frieden: Ein philosophischer Entwurf [Perpetual Peace: A Philosophical Sketch]*. Königsberg: Nicolovius.
- Kant, I. (1956). *Critique of Practical Reason* (Çev. L. W. Beck). New York: A Liberal Arts Press Book.
- Kant, I. (1976). *Critique of Judgment* (Çev. J. H. Bernard). New York: Hafner Publishing Co.
- Kant, I. (1992). *An Answer to the Question: What is Enlightenment?* (Çev. T. Humphrey). Indianapolis: Hackett Publishing.
- Kant, I. (2007). *Critique of the Power of Judgment* (P. Guyer & E. Matthews, Trans.). Cambridge University Press. (Original work published 1790).
- Kant, I. (2010). *Perpetual Peace: A Philosophical Sketch* (T. Humphrey, Trans.). Hackett Publishing Company. (Original work published 1795).
- Kant, I. (1996). *Critique of Practical Reason* (M. Gregor, Trans.). Cambridge University Press. (Original work published 1788).
- Kant, I. (2020). *Ebedi Barış Felsefesi* (Çev. C. Yeşilçayır). Ankara: Ayrıntı Basımevi.
- Keohane, R. O., & Nye, J. S. (2012). *Power and Interdependence* (4th ed.). Boston: Pearson Education.
- Kuehn, M. (2001). *Kant: A Biography*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Linklater, A. (2011). *The Transformation of Political Community: Ethical Foundations of the Post-Westphalian Era*. *International Theory*, 3(2), 95-130.
- Locke, J. (1980). *Second Treatise of Government*. Hackett Publishing. (Original work published 1689).
- Morgenthau, H. J. (1948). *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. New York: Alfred A. Knopf.
- Mearsheimer, J. J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics*. W. W. Norton & Company.
- Nardin, T. (1983). *Law, Morality, and the Relations of States*. Princeton: Princeton University Press.
- Outram, D. (2005). *The Enlightenment*. Cambridge University Press.
- Rousseau, J. J. (2011). *Toplum Sözleşmesi* (Çev. I. Ergüden). İstanbul: Koridor Yayıncılık.

- Russett, B., & Oneal, J. R. (2001). *Triangulating Peace: Democracy, Interdependence, and International Organizations*. Norton.
- Russett, B. (1993). *Grasping the Democratic Peace: Principles for a Post-Cold War World*. Princeton University Press.
- Wendt, A. (1999). *Social Theory of International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wood, A. W. (2005). *Kant*. Wiley-Blackwell.